

УДК 339.524

Т.В. Руда, канд. екон. наук, ст. наук. співроб.

Науково-дослідний центр митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України, м. Хмельницький, Україна

А.В. Артеменко

Одеська митниця Державної фіскальної служби України, м. Одеса, Україна

Нормативно-правове регулювання питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними

У статті розкрито основні аспекти нормативно-правового регулювання питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними. Зокрема, досліджено митні формальності на морському і річковому транспорті, особливості митного оформлення суден закордонного плавання та специфіку пропуску через митний кордон рибної продукції. Проаналізовано Технологічну схему здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними у пунктах пропуску через державний кордон. Окреслено сутність та особливості функціонування інформаційної системи портового співтовариства. Наведено характеристику Порядку використання митних формальностей на морському та річковому транспорті. Окреслено особливості надання та опрацювання попередньої інформації при здійсненні процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними.

нормативно-правове регулювання, митний контроль та митне оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними, митні формальності на морському і річковому транспорті, інформаційна система портового співтовариства

Т.В. Руда, канд. екон. наук, ст. научн. сотр.

Научно-исследовательский центр таможенного дела Научно-исследовательского института фискальной политики Университета государственной фискальной службы Украины, г. Хмельницкий, Украина

А.В. Артеменко

Одесская таможня Государственной налоговой службы Украины, г. Одесса, Украина

Нормативно-правовое регулирование вопросов осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими

В статье раскрыты основные аспекты нормативно-правового регулирования вопросов осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими. В частности, исследованы таможенные формальности на морском и речном транспорте, особенности таможенного оформления судов заграничного плавания и специфику пропуску через таможенную границу рыбной продукции. Проанализирована Технологическая схема осуществления таможенного контроля водных транспортных средств перевозчиков и товаров, перемещаемых ими в пунктах пропуску через государственную границу. Определены сущность и особенности функционирования информационной системы портового сообщества. Приведена характеристика Порядка использования таможенных формальностей на морском и речном транспорте. Определены особенности предоставления и обработки предварительной информации при осуществлении процедур таможенного контроля и таможенного оформления водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими.

нормативно-правовое регулирование, таможенный контроль и таможенное оформление водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими, таможенные формальности на морском и речном транспорте, информационная система портового сообщества

Постановка проблеми. За сучасних умов євроінтеграційних перетворень особливої актуальності набувають питання нормативного врегулювання процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними. У першу чергу, це обумовлено тим, що саме водний транспорт

функціонує у міжнародній сфері, що й обумовлює необхідність уніфікації вітчизняного митного законодавства із міжнародними нормами і стандартами у даній сфері.

Здебільшого, проблемні питання, що виникають між учасниками митних правовідносин спричинені неоднозначністю й складністю чинних нормативно-правових актів, що регламентують здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів. Таким чином, доцільним є дослідження вітчизняної нормативно-правової бази з даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи те, що тематика дослідження є вузькоспеціалізованою, на сьогодні кількість наукових праць у даній сфері є обмеженою. Проте, доцільно виділити науковців та фахівців-практиків, що займаються дослідженням проблем автоматизації митних процедур на водному (морському) транспорті. Зокрема, у роботах Б.І. Мороза, О.О. Дяченко [4, С. 55-64] розкрито основні аспекти розробки автоматизованої системи митного контролю на морському транспорті та практичні аспекти застосування методів обробки інформації у Єдиній автоматизованій інформаційній системі (САІС). Незважаючи на фундаментальність отриманих результатів, додаткового вивчення потребують питання, що стосуються нормативного врегулювання з питань автоматизації процедур митного оформлення та контролю та водному транспорті.

Постановка завдання. Таким чином, метою написання статті є аналіз нормативно-правового регулювання питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними з метою реалізації закордонного досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Система законодавчої регламентації здійснення митних процедур на водному транспорті охоплює: Митний кодекс України (далі – МКУ), наказ Державної митної служби України від 17.09.2004 р., Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995, постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012р. №451 «Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів, перевізників і товарів, що переміщуються ними», наказ Міністерства фінансів України від 10.03.2015р. №308 «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті», наказ ДФС України від 27.01.2015р. №34 «Про затвердження Методичних рекомендації щодо здійснення митних процедур в міжнародних пунктах пропуску через державний кордон України для морського (річкового) і поромного сполучення при переміщенні товарів у контейнерах».

МКУ на сьогодні є основним нормативно-правовим актом, що регламентує здійснення державної митної справи в Україні. Так, главою 30 МКУ визначено митні формальності на морському і річковому транспорті.

Зокрема, ст. 207 МКУ закріплено тривалість перебування суден закордонного плавання під митним контролем. Судно закордонного плавання протягом усього часу стоянки в порту перебуває під митним контролем. Орган доходів і зборів має право в цей період здійснювати огляд і переогляд судна, пломбування та опечатування його окремих трюмів і приміщень, де розміщені товари, підстави для ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України яких відсутні.

Відповідно до ст. 208 МКУ залежно від водотоннажності і призначення суден закордонного плавання їх митне оформлення проводиться у строк, який визначається керівником органу доходів і зборів за погодженням з керівником відповідного органу охорони державного кордону України та іншими контрольними службами. При цьому, митне оформлення суден закордонного плавання здійснюється цілодобово у такій черговості: 1) аварійні судна; 2) пасажирські судна; 3) вантажно-пасажирські судна; 4) лінійні судна; 5) танкерні судна; 6) інші судна у порядку їх прибуття.

Окрім того, у МКУ визначено місця здійснення митного контролю на морському та річковому транспорті. Так, відповідно до ст. 209 МКУ органи доходів і зборів здійснюють митний контроль на морському та річковому транспорті в зонах митного контролю на територіях морських та річкових портів, а також в акваторіях портів, відкритих для міжнародних перевезень. Окрім того, якщо судно закордонного плавання внаслідок аварії, стихійного лиха або інших обставин, що мають характер непереборної сили, не в змозі досягти одного з місць здійснення митного контролю на митній території України, вивантаження з нього товарів допускається у місцях, де немає органів доходів і зборів. У таких випадках капітан судна повинен вжити всіх необхідних заходів для забезпечення зберігання цих товарів та пред'явлення їх найближчому органу доходів і зборів. Ст. 210 МКУ визначено процедуру митного контролю за вантажними операціями у водному сполученні.

Вивезення за межі митної території України товарів, вивантажених із судна закордонного плавання на тимчасове зберігання у разі транзиту в межах одного пункту пропуску, а також у разі відмови у пропуску товарів через митний кордон України чи у разі визнання товарів такими, що ввезені помилково, здійснюється перевізником і окремого дозволу органу доходів і зборів не потребує. Здійснювати будь-які інші операції з такими товарами без дозволу органу доходів і зборів забороняється.

З метою надання органам доходів і зборів можливості оцінити ризики при ввезенні товарів на митну територію України морськими (річковими) суднами перевізник може надавати органу доходів і зборів відомості щодо цих товарів в електронному вигляді у форматі міжнародних стандартів обміну електронною інформацією.

Ст. 211 МКУ визначено процедуру митного контролю суден закордонного плавання, що прибувають на митну територію України на нетривалий час. Так, судно закордонного плавання, яке заходить у відкритий для міжнародних водних перевезень порт для поповнення запасів води, палива, продовольства, проведення термінових ремонтних робіт на строк до п'яти діб, митному оформленню не підлягає, але перебуває під митним контролем до його відправлення. При цьому, товари (крім припасів), які навантажуються на це судно, підлягають митному оформленню на загальних підставах.

Окремим питанням у МКУ висвітлено специфіку митного оформлення рибної продукції, виробленої українськими суднами в межах Азово-Чорноморського басейну. Зокрема, відповідно до ст. 212 МКУ митне оформлення рибної продукції, виробленої українськими суднами в межах Азово-Чорноморського басейну, здійснюється без оформлення митної декларації. Оподаткування зазначеної продукції здійснюється відповідно до Податкового кодексу України та МКУ.

Окрім того, МКУ врегульовано митне оформлення суден, побудованих чи придбаних за кордоном або проданих за кордон. Так, відповідно до ст. 212 МКУ митне оформлення придбаного або побудованого резидентом за межами митної території України судна здійснюється в режимі імпорту під час його першого заходу в один з українських портів після набуття резидентом права власності на таке судно. При цьому, митне оформлення придбаного нерезидентом на митній території України судна здійснюється в режимі експорту, якщо воно вивозиться за межі митної території України.

Ст. 214 МКУ визначено умови отримання дозволу від органу доходів і зборів на відправлення судна закордонного плавання, зокрема, органи управління портом не дозволяють капітанові судна закордонного плавання виходити з акваторії порту без відмітки органу доходів і зборів на відповідному судовому документі. При цьому, для тимчасового відходу судна з порту у зв'язку з дією обставин непереборної сили,

стихійним лихом, а також з метою рятування людей дозвіл органу доходів і зборів не обов'язковий.

Незважаючи на те, що на сьогодні у МКУ імплементовано значну частку європейських стандартів здійснення митної справи й передбачено певні спрощення при провадженні митних процедур на водному транспорті, додаткового нормативного врегулювання потребують питання, що стосуються митного контролю та оформлення особливих транспортних засобів морського та річкового транспорту (поромних засобів, яхт та ін.) та деяких видів вантажів, стосовно яких необхідним є застосування додаткових (або спеціальних) форм митного контролю та митного оформлення.

Варто відмітити, що серед нормативних актів, що регулюють питання переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України є акти різної правової сили: акти Кабінету Міністрів України, акти Міністерства фінансів України, відомчі та інші акти, що встановлюють обсяг та зміст митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту, в тому числі акти, які в тій чи іншій мірі стосуються визначення цілої низки формальностей на морському і річковому транспорті. Особливе місце серед таких актів займають технологічні схеми. При цьому, технологічні схеми митного та інших видів контролю є письмово-графічним документом, що відображає процедуру митно-прикордонного оформлення всіма державними службами, які взаємодіють на території / акваторії порту за місцем, ціллю, часом, завданнями.

Типова технологічна схема здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними у пунктах пропуску через державний кордон (далі – ТС), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012р. № 451, визначає відповідно до МКУ послідовність дій посадових осіб органів доходів і зборів під час здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними через митний кордон України у пунктах пропуску для морського, річкового та поромного сполучення через державний кордон.

Зокрема, відповідно до п. 2 ТС митне оформлення та митний контроль водних транспортних засобів і переміщуваних ним товарів здійснюється виключно органом доходів і зборів у законодавчо визначеному порядку. Його форма та обсяг визначаються на підставі результатів системи управління ризиками.

П. 5 ТС нормативно визначено подання попередньої інформації про прибуття водного транспортного засобу. Зокрема, агентська організація (морський агент) зобов'язана не пізніше ніж за одну добу до прибуття судна закордонного плавання в порт призначення на митній території України подати митному органу, в зоні діяльності якого розташований такий порт, інформацію в електронному вигляді за формою, встановленою Мінфіном, про товари, прийняті до перевезення у контейнерах в порт призначення на митній території України. В цьому випадку подана інформація використовується органами доходів і зборів для визначення форми та обсягу митного контролю. У випадку не подання такої інформації органи управління портом не надають дозволу на вхід судна закордонного плавання до акваторій порту. Проте, ця норма не застосовується у випадку виникнення форс мажорних обставин.

П. 6-14 ТС визначено особливості здійснення процедури митного контролю водних транспортних засобів, що передбачає взаємодію органів доходів і зборів, органу охорони державного контролю та органів управління портом.

Відповідно до п.16 ТС декларування судна закордонного плавання, що використовується виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України, здійснюється без подання митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа. Відомості про нього зазначаються в генеральній (загальній) декларації. При цьому, декларування судна, що переміщується через

митний кордон України як товар на підставі зовнішньоекономічного договору (контракту), здійснюється у відповідному митному режимі з поданням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа, що заповнюється в установленому Мінфіном порядку. Окремим питанням у даному пункті виписано особливості декларування яхт та плавучих засобів для дозвілля та спорту, які переміщуються з метою некомерційного використання. У такому випадку застосовуються декларації тимчасового ввезення (вивезення) яхти, форма якої наведена у додатку ТС, з одночасним наданням зобов'язання капітана судна про зворотне вивезення за межі митної території України (ввезення на митну територію України). У випадку перебування яхти у пункті пропуску менше 30 днів її декларування може здійснюватися із застосуванням генеральної (загальної) декларації без подання інших супровідних документів. Окрім того, п.16 визначено особливості процедури оформлення та порядок подання митної декларації яхти та товарів, що перебувають на її борту.

Відповідно до п.17 ТС метою митного огляду судна закордонного плавання є перевірка відомостей, зазначених у поданих органу доходів і зборів документах. У випадку виявлення контрабанди та порушення митних правил посадова особа органу доходів і зборів має право продовжити строк перебування судна закордонного плавання під митним кордоном.

Після завершення митного контролю органу доходів і зборів проводить реєстрацію документів, у яких відображаються результати митного контролю та митного оформлення.

П. 21-23 ТС визначено порядок дій учасників митних правовідносин при здійсненні митного контролю суден. Окремо п. 24 окреслено особливості здійснення цієї митної процедури стосовно товарів, що перевозяться у контейнерах.

При цьому, основні аспекти процедури пропуску через державний кордон водних транспортних засобів регламентуються Технологічною схемою пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, затвердженою постановою КМУ від 21 травня 2012 р. № 451.

Варто зазначити, що постановою КМУ від 3 липня 2013 р. №533 внесено зміни до постанови КМУ від 21 травня 2012 р. № 451, зокрема, визначено сутність інформаційної системи портового співтовариства (далі – ІСПС), під якою прийнято розуміти організаційно-технічну систему, що надає можливість за допомогою технічних і програмних засобів адміністрації порту, державним органам, уповноваженим здійснювати відповідні види контролю в пунктах пропуску через державний кордон, портовим операторам, агентським організаціям (морським агентам) та експедиторам, іншим суб'єктам господарювання, що провадять свою діяльність у морському порту щодо транспортування або обробки товарів, контейнерів і транспортних засобів (далі - суб'єкти господарювання, що провадять свою діяльність у морському порту), накопичувати, перевіряти, обробляти, зберігати та передавати інформацію і документи в електронній формі, необхідні для здійснення прикордонного, митного та інших видів контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, та відповідає законодавству України про електронний документообіг. Окрім того, у зазначеному документі визначено завдання ІСПС, структуру й формат обміну даними за використання даної системи.

У 2014 році за ініціативою державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (далі – АМПУ), постановою КМУ від 07 червня 2015 р. № 491 внесено зміни до постанови КМУ від 21 травня 2012 р. № 451, якими фактично розбалансовано законодавство в частині процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними.

Так, цими змінами з законодавства виключено поняття «вільна практика» (необхідно визнати, що це є правильним кроком, з огляду на те, що в національному законодавстві поняття «вільна практика» мала суттєво викривлене тлумачення).

Принциповою зміною стало те, що після набрання чинності постановою КМУ від 07 червня 2015 р. № 491, прикордонний, митний та інші види контролю суден закордонного плавання, розклад або графік руху яких передбачає послідовний захід у межах територіального моря і внутрішніх вод України в декілька українських портів за місцем розташування одного митного органу, здійснюються тільки під час прибуття зазначених суден із-за кордону в перший порт України, а під час вибуття - тільки в останньому порту України. Фактично у цьому випадку судна між портами переміщуються без закриття кордону.

Така норма законодавства повністю руйнує Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 № 1066 (далі – Порядок № 1066) в частині контролю за вивезенням експортних товарів. Так, у разі надходження товарів до порту за експортними митними деклараціями (далі – МД) з інших митниць, митниці відправлення повідомляються про доставку товарів до пункту пропуску вивезення, шляхом внесення відповідної інформації до Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів інформації (далі – ЄАІС). У разі вибуття судна з порту без закриття кордону внести інформацію до ЄАІС про вивезення згаданих експортних товарів немає можливості через те, що такі дії суперечить вимогам частини шостої ст. 321 МКУ (частиною шостою ст. 321 МКУ визначено, що при експорті товарів перебування їх під митним контролем закінчується після перетинання ними митного кордону України). Водночас, немає можливості проконтролювати переміщення експортних товарів до іншого порту (порту де товари дійсно будуть вивезені за межі митної території України) через неврегульованості подібних випадків відповідно до Порядку № 1066. У цьому випадку експортна МД оформлена у зоні діяльності іншої митниці виконує функцію документа контролю за переміщенням товарів тільки до моменту внесення до ЄАІС інформації про доставку товарів до першого порту заходу судна. При цьому, під час оформлення експортної МД у іншій митниці декларант не може знати чи переміщуватиметься судно з відкритим кордоном до іншого пункту пропуску.

Крім цього, враховуючи положення ст. 1 Закону України «Про транзит вантажів» та ст. 90 МКУ переміщення товарів у контейнерах на судні з відкритим кордоном між двома пунктами пропуску є переміщенням товарів у режимі прохідного транзиту. Згідно вимог ст. 94 МКУ та ст. 6 Закону України «Про транзит вантажів» такі переміщення мають здійснюватись на підставі МД ТР80АА та в порядку визначеному розділом IV Порядку № 1066.

З огляду на вимоги ст. 91, 194 та 259 МКУ товари у контейнерах, що надходять на судні до пункту пропуску для морського сполучення та в подальшому на цьому ж судні з відкритим кордоном направляються до іншого українського морського порту, мають ввозитись на територію України на підставі попередньої декларації, а контроль за їх переміщенням має здійснюватись в порядку визначеному розділом III Порядку № 1066.

Проблемою при цьому є митне оформлення ввезення ордерних контейнерів з товарами та контейнерів на пред'явника. А саме, на момент ввезення таких контейнерів ще невідомо ввозяться товари з метою імпорту чи транзиту.

Наказом Міністерства фінансів України від 10 березня 2015р. №308 затверджено Порядок виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті (далі – Порядок). В узагальненому вигляді новації затвердженого документа наведено на рис. 1.

Рисунок 1 – Характеристика Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті

Джерело: розроблено авторами.

Варто зазначити, що у Порядку вписано послідовність та особливості здійснення процедур митного контролю та митного оформлення із врахуванням специфіки водного транспорту.

Окрім того, у даному документі визначено процедуру застосування до судна вільної практики, під якою розуміють заходження судна закордонного плавання в порт та початок вантажних операцій без участі комісії на борту судна за рішенням уповноважених здійснювати відповідний контроль державних органів, що приймається на підставі відомостей, отриманих до прибуття судна, відповідно до Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р.

Таким чином, при застосуванні до судна основних принципів вільної практики представник агентської організації (морський агент) подає митниці заявку з повідомленням про необхідність її застосування. Порядок подання такої заявки є аналогічним до того, що передбачений при оформленні Заявки на здійснення митного контролю судна. Єдиною відмінністю є те, що вона подається не пізніше, ніж за добу до прибуття судна в порт призначення на митній території України.

Разом із Заявкою про вільну практику надаються електронні або паперові копії:

- генеральної (загальної) декларації;
- декларації про вантаж;

- суднової ролі;
- списку пасажирів (за наявності);
- транспортних (перевізних) документів.

Документи можуть надаватись у паперовому або ж електронному вигляді з використанням ІСПС чи ж у вигляді електронного повідомлення, завіреного електронним цифровим підписом.

При цьому, саме поняття «вільна практика» виключено із законодавства постановою КМУ від 21 травня 2012 р. № 451.

Згідно вимог цього нормативного документу, під час здійснення митних формальностей відносно суден закордонного плавання та товарів, що переміщуються цими судами, посадові особи митниці мають здійснювати облік товарів та водних транспортних засобів за допомогою низки функціональних модулів (Журналів обліку), що є складовими частинами АСМО «Інспектор»

Станом на сьогоднішній день згадані Журнали обліку у АСМО «Інспектор» відсутні. Таким чином під час здійснення митних формальностей відносно суден закордонного плавання та товарів, що переміщуються цими судами, посадові особи митниці не мають можливості дотриматись вимог Порядку в частині ведення відповідних Журналів обліку.

Посадові особи митниці фактично поставлені перед вибором або порушувати згадані вимоги Порядку, або припинити будь-які оформлення суден закордонного плавання та товарів, що переміщуються цими судами.

У другому розділі Порядку виписано митні формальності відносно судна, що передбачає: підготовку до митних формальностей, здійснення митних формальностей відносно судна, що прибуває на митну територію України, здійснення митних формальностей відносно судна, що вибуває за межі митної території України, формування та реєстрація суднової справи.

Третій розділ Порядку визначає основні аспекти здійснення митних формальностей відносно товарів, які переміщуються на судах при ввезенні з-за кордону, у випадку вивезення за кордон.

Четвертим розділом Порядку окреслено особливості здійснення митних формальностей відносно суден і товарів, що переміщуються ними, а саме: порядок здійснення митних формальностей відносно суден каботажного плавання, суден лоцманської та інших служб порту, військових кораблів та суден військово-морських сил, круїзних суден, при поромних перевезеннях.

У п'ятому розділі аналізованого документу наведено Порядок надання попередньої інформації про товари, прийняті до перевезення у контейнерах у порт призначення на митній території України.

Зокрема, визначено, що попередня інформація про товари, прийняті до перевезення у контейнерах в порт призначення на митній території України, як уже зазначалось, подається агентською організацією (морським агентом) не пізніше ніж за одну добу до прибуття судна в порт на митній території України, надсилаючи її на визначену поштову скриньку ДФС України в мережі Інтернет за структурою та у форматі, узгодженими ДФС України з кожною із агентських організацій (з кожним з морських агентів) шляхом укладення угоди про інформаційний обмін і відповідного протоколу, а у разі застосування ІСПС – до ІСПС на підставі Угоди про інформаційне співробітництво, укладеної агентською організацією (морським агентом) з державним підприємством «Адміністрація морських портів України».

У випадку ж коли товари були прийняті до перевезення в портах інших держав Азово-Чорноморського басейну менше ніж за одну добу до прибуття судна в порт на митній території України, попередня інформація подається одразу після виходу судна з

останнього іноземного порту з додатковим зазначенням дати та часу його виходу судна.

Дана інформація перевіряється на відповідність визначеній структурі й формату та розміщується в ЄАІС ДФС України. Окрім того, Порядком передбачено процедуру коригування попередньої інформації, яка у подальшому опрацьовується за допомогою системи управління ризиками на основі чого визначається форма й обсяг митних формальностей, зокрема, застосування технічних засобів митного контролю (сканування за допомогою випромінюючих установок), використання ваговимірвальних пристроїв, митний огляд. Інші форми контролю визначаються та застосовуються у пункті пропуску тільки у разі, якщо це необхідно для дотримання законодавства з питань державної митної справи. Після визначення форм та обсягу митних формальностей ДФС України інформацію про них направляє агентській організації (морському агенту). Та до митниці в зоні діяльності якої знаходиться порт.

У випадку, якщо в порту використовується ІСПС, інформація подається агентській організації (морському агенту) саме шляхом її використання не пізніше ніж через дванадцять годин після надходження інформації агентської організації (морського агента) на визначену ДФС України скриньку.

За використання ІСПС, інформація, що подається агентській організації (морському агенту), направляється ДФС України з визначеної поштової скриньки ДФС України в мережі Інтернет до ІСПС на поштову скриньку, визначену Угодою про інформаційне співробітництво, укладеною державним підприємством «Адміністрація морських портів України» та ДФС України. Така інформація також опрацьовується системою управління ризиками на основі чого здійснюється відбір митних формальностей. У випадку, коли системою управління ризиками не визначено застосування митних формальностей, то в інформації, що подається агентській організації (морському агенту), відомості про митні формальності будуть відсутні. При цьому, відсутність таких даних не означає звільнення від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

У Порядку вказано, що митницями інформація приймається у цілодобовому режимі. Інформація щодо форм митних формальностей, визначених на основі застосування системи управління ризиками розміщується в Журналі обліку товарів при ввезенні та використовується для обліку товарів, що ввозяться, визначення форм митних формальностей, що підлягають виконанню при вивантаженні судна, здійсненні операцій з товарами в порту та при вивезенні їх з території порту.

При цьому, зазначається, що форми й обсяг митних формальностей можуть бути змінені під час або після вивантаження судна з урахуванням фактичної інформації (наявних товарів, фізичного стану контейнера, упаковки тощо) чи при здійсненні безпосередньо в пункті пропуску митного контролю та митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації. У випадку подання попередньої інформації з порушенням встановленого порядку, форми й обсяг митних формальностей щодо товарів визначаються під час митного контролю та оформлення товарів у пункті пропуску через державний кордон України.

Ще одним документом, що регламентує здійснення митних процедур на водному транспорті є наказ ДФС України від 27.01.2015р. №34, яким затверджено Методичні рекомендації щодо здійснення митних процедур в міжнародних пунктах пропуску через державний кордон України для морського (річкового) і поромного сполучення при переміщенні товарів у контейнерах. Наказ прийнято з метою реалізації Рамкових стандартів безпеки й полегшення світової торгівлі, ухвалених Всесвітньою митною організацією у червні 2005 року, забезпечення прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України в пунктах пропуску для морського (річкового) і поромного сполучення.

У зазначених методичних рекомендаціях наведено процедуру визначення форм та обсягів митного контролю, що застосовуватимуться в пунктах пропуску для морського (річкового) і поромного сполучення до товарів, які переміщуються в контейнерах за використання системи управління ризиками. Окремим питанням визначено перелік інформації, що підлягає аналізу, а також конкретизовано процедуру організації аналізу інформації про переміщувані товари та використання його результатів.

Новацією цього документу є те, що митницям рекомендовано створити групи аналізу інформації. Зазначимо, що відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 24 травня 2012 року №597 (Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України) аналіз, виявлення та оцінка ризиків здійснюються митними органами та їх структурними підрозділами в межах їх компетенції, тому рекомендація створити окремі групи аналізу є досить дискусійною й незрозумілою з точки зору організації цього процесу.

Відповідно до наказу Державної фіскальної служби № 34 рекомендація від фахівців групи аналізу інформації про застосування митного контролю є підставою для прийняття рішення щодо його проведення. За відсутності рекомендації посадова особа митниці, яка здійснює митний контроль, може ініціювати прийняття рішення про проведення митного огляду виключно у разі виявлення нормативно визначених підстав за результатами вивчення документів і відомостей, що не аналізувались фахівцями групи аналізу інформації про переміщувані товари. Окрім того, ці методичні рекомендації не містять детальних інструкцій щодо послідовності дій посадових осіб митних органів при виконанні цих рекомендацій та опис компетенції груп аналізу інформації, що може створити передумови для суб'єктивного прийняття рішень та активізації корупції.

Певні аспекти здійснення митних формальностей на морському транспорті містяться у Кодексі торговельного мореплавства України від 23.05.1995р. Також варто відмітити, що значну роль у регулюванні митних формальностей на морському транспорті відіграють міжнародні договори, до яких приєдналась Україна.

Ще одним джерелом регулювання митних формальностей на морському транспорті є правові звичаї. У митній сфері їх найчастіше використовують при митному оформленні товарів і транспортних засобів, що переміщуються через державний кордон України морським транспортом та при визначенні митної вартості товару.

Крім цього, останнім часом активно намагається впливати на законодавство з питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними АМПУ видаючи у різних портах свої технологічні схеми, нав'язуючи їх, у тому числі, митницям, в зоні діяльності яких є пункти пропуску для морського сполучення. Цими технологічними схемами АМПУ намагається унормувувати, у тому числі, строки пред'явлення органу доходів і зборів товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, тривалість перебування їх під митним контролем, форми та обсяги контролю

Відповідно до вимог частини 2 статті 246 МКУ, порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, якщо інше не передбачено Кодексом. У відповідності до цієї статті наказом Міністерства фінансів України від 10.03.2015 № 308 затверджено Порядок виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті.

Згідно другого абзацу пункту 4 розділу 1 зазначеного Порядку, у разі впровадження в морських (річкових) портах ІСПС контролюючі органи, експедитори, морські агенти, інші учасники процесу оформлення товарів і транспортних засобів використовують її відповідно до вимог пунктів 7 та 10 Типової технологічної схеми пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, затвердженої постановою КМУ від 21 травня 2012 р. № 451 (далі – Типова ТС пропуску).

Відповідно до пункту 7 Типової ТС пропуску, АМПУ з метою впровадження, забезпечення функціонування та розвитку інформаційної системи портового співтовариства:

1) визначає:

– структуру та формат обміну даними в інформаційній системі портового співтовариства;

– форми електронних документів;

– технічні та технологічні умови створення, впровадження і функціонування інформаційної системи портового співтовариства;

– порядок і умови підключення та використання інформаційної системи портового співтовариства;

2) розробляє:

– плани заходів щодо створення, впровадження та розвитку інформаційної системи портового співтовариства;

– плани заходів щодо застосування документів в електронній формі замість документів на папері;

– технологічні схеми обробки і оформлення осіб, транспортних засобів, товарів, у тому числі вантажів та багажу, пасажирів у морських портах з використанням інформаційної системи портового співтовариства.

Зазначені документи затверджуються АМПУ. У разі коли документи (або зміни до них), зазначені в абзацах десятому, шістнадцятому і сімнадцятому цього пункту, стосуються виконання функцій державними органами, уповноваженими здійснювати відповідні види контролю в пунктах пропуску через державний кордон, вони затверджуються за погодженням з відповідними органами.

Таким чином, АМПУ не може визначати порядок виконання митних формальностей, а також з огляду на вимоги статей 320 – 322 МКУ, встановлюватись строки пред'явлення органу доходів і зборів товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, тривалість перебування під митним контролем, форми та обсяги контролю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, варто відмітити, що нормативно-правовому регулюванню митних формальностей на водному транспорті властиві певні особливості, а саме: по-перше, у цій сфері широко використовуються міжнародні договори, оскільки специфіка даного виду транспорту вимагає цього. По-друге, у цій сфері частіше використовуються **звичаєві** норми, що не властиво іншим інститутам митної справи. По-третє, діяльність морського транспорту пов'язана з переміщенням одразу великої маси вантажів, що потрібно враховувати при розробці й застосуванні відповідних нормативних актів.

Окрім того, доцільно зазначити, що нормативно-правова база з питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними у пунктах пропуску через державний кордон України є суттєво розбалансованою та потребує невідкладного доопрацювання й уточнення.

Неузгодженість та певною мірою суперечність багатьох норм митного законодавства у досліджуваній сфері вказує на необхідність напрацювання й прийняття низки нормативно-правових актів, у тому числі, й стосовно питань, що стосуються автоматизації митних процедур на водному транспорті. На сьогодні, як уже зазначалось, актуалізується необхідність використання ІСПС, проте, й описується альтернативний варіант здійснення процедур без використання цієї системи. Невпорядкованим є й процес інтеграції програмно-інформаційних комплексів розроблених ДФС. При цьому, не вироблено єдиних вимог до подання попередньої інформації (досить суттєвими є відмінності між вимогами до попередньої інформації, що подається до органів доходів і зборів без та з використанням ІСПС). Окрім того, суттєвого доопрацювання потребують питання, що стосуються імплементації ІСПС у програмно-інформаційні комплекси ДФС України, які на сьогодні функціонують розрізнено. Таким чином, перспективи подальших досліджень в даному напрямі полягають у напрацюванні конкретних змін до нормативно-правових актів, що регламентують питання митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними через митний кордон України.

Список літератури

1. Кодекс торговельного мореплавства України : кодекс [прийн. Верховною Радою України 23.05.1995] [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Методичні рекомендації щодо здійснення митних процедур в міжнародних пунктах пропуску через державний кордон України для морського (річкового) і поромного сполучення при переміщенні товарів у контейнерах : наказ [видан. Державною фіскальною службою України від 27.01.2015 р. № 34] [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Митний кодекс України : кодекс [прийн. Верховною Радою України 13.03.2012 № 4495-VI, редакція від 23.10.2013] [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/paran151#n151>.
4. Мороз Б.І. Розробка автоматизованої системи митного контролю на морському транспорті [Текст] / Б.І. Мороз, О.О. Дяченко // Системні технології. – 2014. – Вип. 5. – С.55-64.
5. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними : постанова [прийн. Кабінетом Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451] [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п>.
6. Порядок виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті : наказ [видан. Міністерством фінансів України від 10.03.2015 р. № 308] [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

References

1. Kodeks torhovel'noho moreplavstva Ukrainy [Code of Merchant Shipping of Ukraine]. (1995). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Metodichni rekomendatsii schodo zdijsnennia mytnykh protsedur v mizhnarodnykh punktakh propusku cherez derzhavnyj kordon Ukrainy dlia mors'koho (richkovoho) i poromnoho spoluchennia pry peremischenni tovariv u kontejnerakh [Methodical recommendations for the implementation of customs procedures at international border crossing points of Ukraine for sea (river) and ferry services when moving containers in containers]. (2015). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Mytnyj kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukrain]. (n.d.). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/paran151#n151> [in Ukrainian].
4. Moroz, B.I., & Diachenko, O.O. (2014). Rozrobka avtomatyzovanoi systemy mytnoho kontroliu na mors'komu transporti [Development of the automated system of customs control on sea transport]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy – System technologies*. 5, 55-64 [in Ukrainian].
5. Pytannia propusku cherez derzhavnyj kordon osib, avtomobil'nykh, vodnykh, zaliznychnykh ta povitrianykh transportnykh zasobiv pereviznykiv i tovariv, scho peremischuiut'sia nymy : postanova

- [Issues of passage through the state border of persons, car, water, rail and air transport of carriers and goods moved by them] (2012). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-p> [in Ukrainian].
6. Poriadok vykonannya mytnykh formal'nostej na mors'komu ta richkovomu transporti [The procedure for the implementation of customs formalities on the sea and river transport] (2015). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

Ruda Tatiana, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences), Senior researcher
Research Center of Customs Affairs, Research Institute of Fiscal Policy, University of the Public Fiscal Service of Ukraine, Khmelnytsky, Ukraine

Artemenko Andriy
Odessa Customs, State Fiscal Service of Ukraine, Odessa, Ukraine

Normative and Legal regulation of issues of implementing of Procedures of Customs Control and Customs Formalities of water vehicles and goods which are transported by them

The object of the article is analysis of Normative and Legal regulation of issues of implementing of Procedures of Customs Control and Customs Formalities of water vehicles and goods which are transported by them.

The main aspects of Normative and Legal regulation of issues of implementing of Procedures of Customs Control and Customs Formalities of water vehicles and goods which are transported by them are opened in the article. Particularly, Customs Formalities on sea and river vehicles, features of Customs Clearance of foreign voyage vessels and specificity of passage of fish products through the customs border are researched. The Technological Scheme of implementing of Customs Control of water vehicles of carriers and goods which are transported by them in Check Points on State Border is analyzed. The essence and features of functioning of Ports Community Information System are outlined. The characteristic of Order of implementing of Customs Formalities on sea and river vehicles is presented. Features of giving and processing of pre-information in the process of implementing of procedures of Customs Control and Customs Clearance of water vehicles and goods which are transported by them are outlined. Results of the research showed that the features of Normative and Legal regulation of issues of implementing of Procedures of Customs Control and Customs Formalities of water vehicles and goods which are transported by them are: International Agreements are wide used in this field; customary rules are used more often in this fields, than in other fields; activity of sea vehicles is related with passage of a lot of cargo and this issue has be included in the process of development and using of appropriate normative acts.

Besides, it is necessary to emphasize that the Normative and Legal base on implementing of Procedures of Customs Control and Customs Formalities of water vehicles and goods which are transported by them needs to be a little bit improved. In particularly, the issues on automation of Customs Procedures on water vehicles have to be concretized. The necessity to use the Ports Community Information System is a very relevant today, but at the same moment, the implementing of Customs Procedures without using of Ports Community Information System is described too. The process of integration of Program and Information Complexes which are developed by State Fiscal Service is disorderly. There are no unified requirements to giving of pre-information with using of Ports Community Information System and without using of it. The issues on integration of Ports Community Information System into Program and Information Complexes which are developed by State Fiscal Service needs essential improving.

legal regulation, customs control and customs clearance of water vehicles and goods moving by them, customs formalities on sea and river transport, information system of the port community

Одержано (Received) 18.07.2017

Прорецензовано (Reviewed) 11.12.2017
Прийнято до друку (Approved) 15.12.2017